

Vesna Radovanovič Duhovna arheologija – pesniški opus Ferija Lainščka v prekmurščini

Letošnje leto je v slovenskem prostoru zaznamovano s stoto obletnico priključitve Prekmurja k matičnemu narodu. Veliko je govora, veliko zapisov v prekmurščini, kar priča, da se materni jezik tega območja ohranja. A sam zapis prekmurščine ni enoten, zato je pred nami, Prekmurci, naloga, da ga poenotimo.

Feri Lainšček, avtor, ki svoja dela objavlja tudi v prekmurščini, in letos, ko praznujemo za Prekmurje tako pomembno obletnico, tudi sam praznuje pomembno obletnico – 60 let rojstva. In v tem pomembnem letu je izšla pomembna knjiga – pesniška zbirka **Komi de ravnica bejla / Komu bo ravnica bela**.

A to ni prvo spogledovanje avtorja s prekmurščino v verzih. Izdal je že dve pesniški zbirki: **Nigdar neboš znala: moje prekmurske verzuške pa kejpi** (2007) in **Lübezen: verzuške** (2014). Tako prva kot tudi druga pesniška zbirka vsebujeta fotografije avtorja.

Prva, **Nigdar neboš znala**, seveda z naslovno pesmijo, ki je tako ljuba avtorju, da jo zmeraj znova rad prebere na literarnih nastopih in z njo očara občinstvo, je ena njegovih prvih zapisanih v narečju. Vsebuje tudi nekaj arhaičnih izrazov, ki so se v današnjem govoru že izgubili – poštija, baba peldivica... Opremljena je s črno-belimi fotografijami, ki dajejo pesmim še dodatno noto – noto, ki spominja na vse tisto, tisto – nekoč. Motivi fotografij so iz narave, tudi portreti ljudi, s katerimi je avtor sodeloval, bodisi na literarnem bodisi na glasbenem področju.

Naslovnica pesniške zbirke Ferija Lainščka *Nigdar neboš znala: moje prekmurske verzuške pa kejpi* (2007)

Pesnik se rad spogleduje z ljudskim izročilom in uporablja strukture, ki so zanj značilne – tako v formi kitice kot tudi v izrazju (ponavljanje, motivi, nasprotja, prispodobe). V zbirki so predvsem ljubezenske pesmi pa tudi take z razpoložensko tematiko (*Ravnica in Vse de šče, kak je bilou*). Izšla je pri založbi Franc-Franc v Knjižni zbirki Med Muro in Rabo, in sicer leta 2007.

Franci Just v knjigi *Po ravnici navzgor: Literarni opus Ferija Lainščka; evidence in refleksije* (2010), v svojem prispevku »Izdelano v literarnem laboratoriju Ferija Lainščka po postopku duhovno pesniške arheologije – Lainščkov narečni opus«, v zaključnem delu zapiše zelo pomembno ugotovitev: »...da je Lainšček s svojimi prekmurskimi pesmimi v času revitalizacije (...) narečja dokazal, da je narečje lahko tudi kultiviran govor in pričljiv pesniški nagovor.«

NIGDAR NÈBOŠ ZNALA

*Nigdar nèboš znala,
kak se vrabli na toj streji
cejli mili den küšüjejo.
Kak se vrane na toun droudi
sveklou poglejüjejo.
Kak ena stara sraka
po tej dvoriščaj grdou kradne –
grdou kradne, te pa pod večer s kejson
srakoperi pod perout spadne.*

*Nigdar nèboš znala, kak se pijanci,
šteri tü na küjkli čemijo, domou bojijo.
Kak kakša stara mamica
v kmici sama idouč moli devico Marijo.
Kak tü doli na poštiji včasi što obstojij,
kak da bi nej bilou za naprej več potij.*

*Nigdar nèboš znala,
nej, toga nigdar nèboš znala,
zakoj mi včasi paše takša žmetna kmica.
Zakoj odpejran oukna,
da okouli lejče baba peldivica.*

*Nigdar nèboš znala,
nej, toga nigdar nèboš znala,
če boš pa znala,
nèboš mogla razmeti.*

Naslovnica pesniške zbirke Ferija Lainščka *Lübezen: verzuške* (2014)

Pesniško zbirko **Lübezen: verzuške** (Klar; F. F. Lainšček, 2014) je avtor zastavil na prav poseben način. Oblika priča o tem, da se je avtor poglobljajal v to, kako bi lahko bila knjižica s pesmimi zmeraj in vsepovsod dostopna – na pešpoti, v avtobusu, na vlaku, letalu... Izbral je obliko »dlančnice«, kot jo je sam poimenoval. Knjižica lahko ostane v žepu, lahko je v ženski torbici, še najpomembneje pa je, da jo lahko stisnemo nekomu v dlan in mu tako izkažemo naklonjenost ali zgolj pozornost s podarjenimi verzi.

Čeprav je ta rdeča knjižica drobna, je v njej natisnjenih kar 22 pesmi, ki na 70-tih straneh z dovolj vidnimi, velikimi črkami popeljejo bralca med fotografije, ki so tokrat v barvni tehniki, motivi pa so večinoma iz narave, na eni izmed fotografij je tudi avtor.

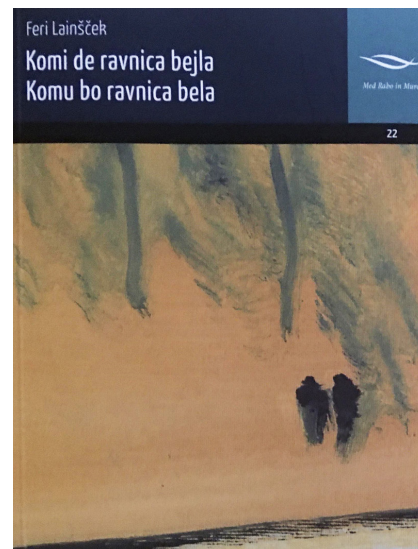
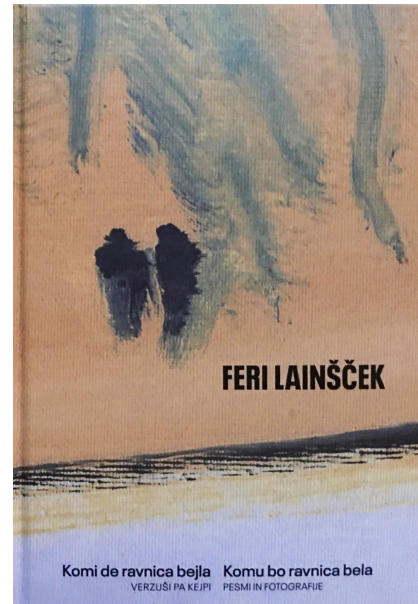
SKRITO BLAGO

*Bejlo polje, bejla cesta,
snežg je bejli spadno,
v maloj vejsi velko blago
nekome san fkradno.*

*Naj več zvejde ne gorijo,
tūdi mejsec zajde,
naj tou skrito blago
nišče več ne najde.*

*Nej je krouna, nej je svila,
nej so novci zlati,
moje blago je srmaško,
ge san pa bogati.*

*Nej je angeo, nej je vila,
nej je praf devica,
moja lūjba je najlepša
za menej kralica.*

Naslovnici pesniške zbirke *Komi de ravnica bejla*: *Komu bo ravnica bela* (2019)

Tretja pesniška zbirka, ki je ugledala luč sveta leta 2019, torej ob pesnikovem jubileju, je bistveno drugačna od ostalih dveh. **Komi de ravnica bejla / Komu bo ravnica bela** je ne samo dvojezična, ampak je izšla celo v dveh različnih izdajah knjige, ena pri ARGU, društvu za humanistična vprašanja, druga v Knjižni zbirki Med Muro in Rabo pri ARGU, društvu za humanistična vprašanja in Zvezi Slovencev na Madžarskem.

Naslovnico krasí slika akademskega slikarja Zdenka Huzjana, odeta v sončno rumeno barvo. Knjigo je pesnik zopet opremil s svojimi črno-belimi fotografijami narave. Prav tako kot v pesniški zbirki Nigdar neboš znala je v zbirki portret avtorja, delo fotografa Denisa Cizarja.

Feri Lainšček je v pesniški zbirki (i)zbral pesmi, ki so prvotno izšle v slovenščini, nato pa jih je predstavil v prekmurščino, ali pesmi, ki so že bile zapisane v prekmurščini in jih je prepesnil v knjižni jezik. Tako je nastal še en dragocen zapis za Prekmurce, ki ohranja njihov materni jezik tudi v verzni obliki. Franci Just, urednik pesniške zbirke **Komi de ravnica bejla / Komu bo ravnica bela**, je v spremni besedi »Dvoglasna pesniška meditacija« zapisal: »...V teh pesmih svoje <raziskovanje> zvočno-ritmičnih potencialov in duhovno arheologijo jezika uresničuje tako, da aktualizira tradicionalne pesniške in arhetipske strukture ter jih hkrati skladno z izpovedno intenco razgrajuje in povezuje v nove pesemske organizme s prepoznavnim avtorskim literarnim pečatom. Metrično vezani in na gosto rimani verzi zanj niso utesnjujoči, temveč so mu široko zvočno polje za pesniško <meditacijo>...« Tako je Feri Lainšček »še enkrat dokazal, da je lahko narečje, najsi bo kot izvirni ali prevodni jezik, visoko kultiviran govor in literarni nagovor,« s pomenljivi besedami zaključil urednik.

V zbirki tako zasledimo pesmi, ki so bile izvedene samo kot skladbe mnogih »bendov«, s katerimi avtor

sodeluje, in pesmi, ki so že izšle v drugih pesniških zbirkah. Pesem, ki je zagotovo ena najlepših pesnitev, posvečenih materi – Hiša svetega Nikolaja, je pesnik izdal v samozaložbi že leta 1990, tokrat jo je prestavil v prekmurščino in zagotovo daje prav poseben pečat zbirki – posvečena je materi v maternem jeziku. Tako kot jo je tenkočutno pesnik zapisal v knjižnem jeziku, tako tenkočutno jo je tudi prestavil v prekmurščino.

In samo tisti, ki znajo »poslušati s srcem«, bodo ob branju te poezije lahko začutili vso veličino jezika, ki jim je s to zbirko podarjena.

Pesniški opus Ferija Lainščka je široko razvejan, saj nas očara tako v knjižnih zbirkah za odrasle, mladostnike in otroke kot v uglasbenih besedilih različnih izvajalcev – kantavtorjev, glasbenih skupin, otroških in odraslih pevskih zborov, celo v muzikalih.

Kot je sam zapisal v Cicibaniji »Mika me mika pot do obzorja, kjer se luna zemlje dotika«, tako lahko zagotovo trdimo, da ga mika tudi vse tisto, kar ni le na nebu, ampak kar je tudi skrito globoko v nas – arhetipskost, ki z ubeseditvijo v maternem jeziku dobiva še poseben pomen, in s tem tudi dokazuje, da lahko narečje kot literarni jezik prepričljivo stopa ob boku knjižne slovenščine.

Literatura:

Lainšček, Feri et al. *Po ravnici navzgor: literarni opus Ferija Lainščka - evidence in refleksije*. Ur. Franci Just. Murska Sobota: Franc-Franc, 2010.

IŽA SVEJTOGA NIKOLAJA

*Bijla je tan voda,
voda, štera gor je tekla,
takša voda.
Globko je tej prignjen odo,
šteri jo je noso vö s potoka.*

*Bijla je tan vrba,
vrba tak kak rouka,
bormič samo ena takša rouka,
ena tüdi njejna tenja,
štera vnoči se zdigavle,
prejk dnejva pa doj mejra.*

*Bijla je tan trava,
trava, trava, trava,
takša trava.
Če je štoj tan dugo ležo,
ga je skouz pa skouz zarasla,
ka je lejko furt ostala trava,
tista trava.*

*Bijla je tan mama.
Tak kak voda, tak kak vrba, tak kak trava,
takša mama.*

...

HIŠA SVETEGA NIKOLAJA

*Bila je voda,
voda, ki navkreber teče,
taka voda.
Globoko sklonjen ta je hodil,
kdor jo je hotel iz potoka.*

*Bila je vrba,
vrba kakor roka;
bojda ena sama taka roka
in pa njena mrka senca,
ki ponoči rase
in podnevi pada.*

*Bila je trava,
trava, trava, trava,
taka trava.
Kdor je v njej obležal,
ga je skoz in skoz prerasla,
pa je bila še zmeraj trava,
tista trava.*

*Bila je mama.
Kakor voda, kakor vrba, kakor trava,
taka mama.*

...